

1992/1994 – XVII Polska Wyprawa Antarktyczna PAN do Stacji im. H. Arctowskiego

– W Kittel (14 miesięcy – zimowanie)

– J. Siciński (14 miesięcy – zimowanie)

Pracownia zgromadziła przez 20 lat liczne zbiory zoologiczne obejmujące tysiące próbek zoobentosu i planktonu. Są one systematycznie segregowane i opracowywane. Do chwili obecnej opublikowano 85 prac badawczych (w tym 70 w języku angielskim, z czego 18 w czasopismach zagranicznych) i prezentowano wyniki badań na 15 międzynarodowych i 14 krajowych sympozjach. Polska Akademia Nauk powierzyła funkcje kierownika zimowania na Stacji im. Arctowskiego P. Preslerowi – 1988/90 i W. Kittelowi – 1992/94. Aktywność i uznanie dla zespołu przejawia się w członkostwie Komitetu Badań Polarnych PAN (K. Jażdżewski od 1977 r., P. Presler w latach 1987-93, R. Ligowski od 1991 r.) i Komisji Ekologii Polarnej KBP PAN (K. Jażdżewski, P. Presler, J. Siciński) oraz znaczący udział w redagowaniu „*Polish Polar Research*” (K. Jażdżewski – redaktor naczelny, W. Kittel – sekretarz).

Owocnie rozwija się współpraca krajowa i międzynarodowa Pracowni Biologii Polarnej UŁ. W kraju naszym głównym partnerem jest Zakład Biologii Antarktyki PAN, a w dalszej kolejności – Morski Instytut Rybacki. Głównymi instytucjami badawczymi za granicą, z którymi Pracownia współpracuje są: Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique (Bruksela), Station marine d'Endoume (Marsylia), Alfred-Wegener-Institut für Polarforschung (Bremerhaven) oraz Instytut Zoologiczny Rosyjskiej Akademii Nauk (St. Petersburg).

Z regularnie otrzymywanych w ramach wymiany czasopism naukowych warto wymienić *Journal of Crustacean Biology*, *Proceedings of the Biological Society of Washington* oraz *Current Antarctic Literature*.

Najbliższe 2 lata powinny zaowocować zakończeniem dwu habilitacji i jednego doktoratu w zakresie oceanobiologii polarnej. Taki rozwój kadry naukowej dobrze wróży przyszłości Pracowni Biologii Polarnej UŁ.

Jacek Machowski

Uniwersytet Warszawski

Instytut Prawa Międzynarodowego

05-120 Legionowo, ul. Kwiatowa 139

POLSKIE MIEJSCA HISTORYCZNE I POMNIKI W ANTARKTYCE

W ramach szeroko pojętej ochrony środowiska antarktycznego, już na I Zebraniu Konsultacyjnym Układu Antarktycznego w 1961 r. (Canberra),

przyjęto zalecenie (I-IX/1961) o ustanowieniu w Antarktyce instytucji „miejsc historycznych i pomników”, do których zaliczono „grobowce, budynki i obiekty o znaczeniu historycznym”, podlegające „odpowiedniej odnowie i ochronie”. W zaleceniach (V-4/1968 i VI-14/1970) przyjętych na następnych Zebraniach Konsultacyjnych, ustalono zasady i tryb zatwierdzania na drodze dyplomatycznej wykazów obiektów historycznych, które powinny być oznaczone odpowiednimi trwałymi tabliczkami informacyjnymi w językach angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim. Na uzupełnianej podczas kolejnych Zebrań Konsultacyjnych oficjalnej „Liście Pomników Historycznych Zidentyfikowanych i Opisywanych przez Proponujący Rząd lub Rządy” (Zalecenia VII-9/1972, XII-7/1983, XIII-16/1985, XIV-8/1987, XV-12/1989 i XVI-11/1991), liczącej obecnie 59 pozycji, figuruje również 5 polskich miejsc i obiektów historycznych w Antarktyce. Rzecz charakterystyczna, umieszczenie na liście – co mocno podkreślono – nie oznacza ani aprobaty, ani dezaprobaty pomnika przez Zebranie Konsultacyjne Układu Antarktycznego. A oto wykaz oficjalnie uznanych polskich pamiątek historycznych w Antarktyce:

1. Budynek (obserwatorium magnetyczne) na stacji Dobrowolskiego na wzgórzach Bungera, z tablicą upamiętniającą otwarcie stacji Oasis w 1956 roku (66°16' szer. pld., 100°45' dł. wsch.) – (Załącznik do zalecenia VII-9/1972 poz. 10).

2. Tablica na wyspie Brabanckiej na Przylądku Miecznikowa, 64°02' szer. pld., 62°34' dł. zach., wzniesiona na wysokości 70 m na grani moreny oddzielającej ten przylądek od lodowca, nosząca następujący napis: „Ten pomnik został wzniesiony przez Francois de Gerlache i innych członków połączonych służb wyprawy 1983-1985 dla upamiętnienia pierwszego lądowania na wyspie Brabanckiej, Belgijskiej Wyprawy Antarktycznej 1897-99: Adrien de Gerlache (Belgia) kierownik, Roald Amundsen (Norwegia), Henryk Arctowski (Polska), Frederick Cook (USA) i Emile Danco (Belgia), którzy biwakowali nieopodal od 30 stycznia do 6 lutego 1898.” (Zalecenie XIII-16/1985, poz. 45).

3. Słup betonowy wzniesiony przez Pierwszą Polską Wyprawę Antarktyczną na stacji Dobrowolskiego na wzgórzach Bungera dla pomiarów przyspieszenia wywołanego przez siłę ciężenia $g = 982,439 \cdot 4 \text{ mgal} \pm 0,4 \text{ mgal}$ w stosunku do Warszawy, według systemu poczdamskiego, w styczniu 1959 (66°16.3' szer. pld., 100°45' dł. wsch., wys. = 34,5 m) – (Zal. XIII-16/1985, poz. 49).

4. Mosiężna tablica przedstawiająca narodowy herb Polski, orła polskiego, z datami 1975 i 1976 z następującym tekstem w językach polskim, angielskim i rosyjskim: „Dla upamiętnienia lądowania uczestników pierwszej polskiej naukowej ekspedycji morskiej w Antarktyce na statkach »Profesor Siedlecki« i »Tazar« Luty 1976.” Tablica ta została wzniesiona na południowy-zachód od stacji chilijskiej i radzieckiej, na ścianie skalnej zwróconej ku zatoce Maxwell, na półwyspie Fildes, na wyspie Króla Jerzego. (Zal. XIII-16/1985, poz. 50).

5. Grób Włodzimierza Puchalskiego z wzniesionym na nim krzyżem żelaz-

nym, na wzgórzu na południe od stacji Arctowskiego na wyspie Króla Jerzego. W. Puchalski był artystą, producentem przyrodniczych filmów dokumentalnych, który zmarł 19 stycznia 1979 r. podczas pracy na stacji. (Zal. XIII-16/1985, poz. 51).

Tak więc, obok licznych na mapie Antarktyki polskich nazw geograficznych¹, pojawiły się ostatnio miejsca historyczne i pomniki, będące trwałymi dowodami polskiej obecności i działalności w tej odległej części świata.

Przypisy:

¹ Birkenmajer K., 1980. New place names introduced to the area of Admiralty Bay, King George Island (South Shetland Islands, Antarctica). *Studia Geologica Polonica*, 64: 67-87. Warszawa. Tokarski A. K., 1981. New place names introduced to the areas of King George Bay and Admiralty Bay, King George Island (South Shetland Islands, Antarctica). *Stud. Geol. Polon.*, 72: 141-146. Warszawa. Birkenmajer K., 1984. Further new place names for King George Island and Nelson Island, South Shetland Islands (West Antarctica), introduced in 1981. *Stud. Geol. Polon.*, 79: 163-177. Warszawa.